

O‘ZBEK XALQINING MILLIY MUSIQA NAMUNALARI

Otamurodov Javohir Jamshidovich

Buxoro davlat universiteti Musiqa ijrochiligi va madaniyat kafedrası 12-1 vokal 21guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Asrlar davomida sozanda va xonandalar tomonidan yaratilgan xalq og‘zaki ijodiyotidagi professional musiqa o‘zbek xalqining musiqa madaniyati ko‘p asrlik tarixga ega ekanligidan darak beradi. O‘zbek xalqi ajdodlarining milliy musiqa asarlari O‘rta Osiyo hududida yashagan qardosh xalqlar, birinchi navbatda, tojik xalqi ijodi bilan mustahkam bog‘liq.

KALIT SOZLAR: “Risolatush-Sharafiya” – Safiuddin Urtnaviy, “Durat-ut toj-li g‘urra yat-Diboj” – Qutbiddin Sheroziy, “Nafois-ul-funun”, “Li-arais-ulyunon” – Mahmud Omuliy, “Maholid-ul-ulum” – Mirsaid Alin Jurjoniy, “Maqosid-ul-alxon” – Abdulqodir Marog‘iy, “Musiqa haqida risola”.

Asrlar davomida sozanda va xonandalar tomonidan yaratilgan xalq og‘zaki ijodiyotidagi professional musiqa o‘zbek xalqining musiqa madaniyati ko‘p asrlik tarixga ega ekanligidan darak beradi. O‘zbek xalqi ajdodlarining milliy musiqa asarlari O‘rta Osiyo hududida yashagan qardosh xalqlar, birinchi navbatda, tojik xalqi ijodi bilan mustahkam bog‘liq.¹

O‘rta Osiyo xalqlarining madaniy hayotida tarixiy rivojlanish taxminan bizning eramizgacha bo‘lgan birinchi ming yillikdan boshlanadi. O‘rta Osiyo xalqlari va ular olib bordigan faoliyati va hayoti to‘g‘risida sharq mamlakatlari yodgorligi «Avesto» kitobida batafsil yoritib berilgan.² Avestoda kitobida xalq poetik va musiqa san‘atining mushtarakligi va shu asosda yaratilgan, musiqiy poetik asarlar, O‘rta Osiyo xalqlarining turmushi, ular olib borayotgan siyosat, ularning urf-odatlar, o‘tkaziladigan to‘y-tomoshalar va boshqalar arxeologik namunalarda o‘z aksini topgan. Dehqonlar o‘troqlashib, oila, jamoa tashkil etilishi va sinfiy jamiyatga o‘tilishi, asta-sekinlik bilan davlatlar birlashuvi natijalari, epik qo‘shiqlar paydo bo‘lishi, devoriy naqshlar ham bundan dalolat beradi. O‘rta Osiyo xalqlarining ozodlik uchun mardonavor kurashlari, ushbu yo‘lda o‘z jonini qurbon qilgan Cho‘lpon Shiroqning jasorati tarixda o‘z aksini topgan. Shuningdek, sharq xalqlarining bebaho asari Firdavsiyning «Shohnoma»si, jumladan, qahramonlar O‘rta Osiyoda eramizning birinchi ming yillikdan boshlab o‘troq dehqonlar (sug‘diylar, baqtriyaliklar, xorazmiylar) ko‘chmanchi (saklar, massagetlar) to‘g‘risida tarixiy manbalar ma‘lumot beradi. Rustam, Suxrob, Siyovushlarning jasorati, go‘zallik ramzi bo‘lmish malika Taxminaning muhabbati va boshqa qahramonlar to‘g‘risida afsonalar yaratildi.

Tarixiy manba hisoblanmish «Avesto» kitobida xalqning qo‘shiq aytishi va turli marosimlarda jamoa bo‘lib qo‘shiq ijro etishi, xalqning olovga sig‘inib, olov atrofida qo‘shiq aytib, raqsga tushishi ko‘rsatilgan. Shunindek, XII-XV asr mutafakkirlarining aytishlaricha, xalqning asosiy bayrami bo‘lmish «Navro‘z»da o‘tkaziladigan turli urf-odatlar, qo‘shiqlarning ijro etilishi, raqsga tushishi, xalqning musiqaga bo‘lgan munosabati yaqqol ko‘rsatilgan³. Oddiy xalqning musiqaga bo‘lgan munosabati, keyinchalik musiqaning rivojlanishi, ilmiy, nazariy tadqiqot o‘zo‘rnini asrlar davomida quyidagi asarlarda topdi: «Musiqa haqida risola» – Muhammad Nishopuriy, «Risolatush-Sharafiya» – Safiuddin Urtnaviy, «Durat-ut toj-li g‘urra yat-Diboj» – Qutbiddin Sheroziy, «Nafois-ul-funun», «Li-arais-ulyunon» – Mahmud Omuliy,

«Maholid-ul-ulum» – Mirsaid Alin Jurjoniy, «Maqosid-ul-alxon» – Abdulqodir Marogʻiy, «Musiqqa haqida risola» A. Jomiy, «Kitob-ul musiqqa ul-kabir» al-Forobiy, «Donishnoma» Ibn Sino, «Musiqqa haqida risola» Kamoliddin Binoiy, «Musiqaning ilmiy va amaliy qonuni», Mahmud

Husayniy, «Musiqqa haqida risolalar» Najmiddin Kavkabiy, Darvesh Ali Changiy va boshqalar shular jumlasidandir.

Qadimgi Oʻrta Osiyodagi koʻpgina xususiyatlarning mavjudligi koʻrsatib oʻtilgan. Bu maʼlumotlar devoriy naqshlarda, turli haykallarda oʻz aksini topgan. Sharq xalqlari orasida eramizning IV asridan boshlab siyosiy oʻzgarishlar yuz berdi. Quldorlik asta-sekin feodal tuzum bilan almashdi.

Sharq mamlakatlari ikki guruhga boʻlinib, turk va Sharqiy Eron xalqlariga qoʻshilib yashash jarayoni boshlandi. Qadimgi Panjakent shahridan topilgan yorqin naqshlarda aks ettirilgan turii ziyofat va marosimlar, kumush laganda ov manzarasi, raqqosaning haykali shundan dalolat beradiki, qadimgi Oʻrta Osiyo xalqlari orasida musiqqa madaniyati yuqori baholangan⁴. Musiqqa merosida mahalliy turklarning ijro etgan koʻnikmalari toʻgʻrisida «Kitobi Qoʻrqut» da koʻrsatilgan⁵. Ushbu kitob turli xalqlarining yaratilgan qahramonlik eposlarining rivojlanishiga turtki boʻlgan. VIII-IX asrlarda Oʻrta Osiyo xalqlari orasida islom dini qabul qilinishi munosabati bilan mahalliy xalqlar shu diniy eʼtiqod bilan yashay boshladi. Ayniqsa, shu davrda xalq orasida aholining mehnatkash tabaqalari manfaatlarini ifodalovchi Muqanna rahbarligida «Oq kiyimlilar» harakati tarixda asosiy oʻrin egalladi. Shu davrdan boshlab Oʻrta Osiyoda arab hukmronligi davri boshlandi.

Mahalliy aholining va arab xalqining usiqqa sanʼati birlashib, koʻproq mahalliy musiqachilar arab musiqasini oʻrganib, shu zayl yangi asarlar yaratildi. A.Mahoniyning «Qoʻshiqqlar Kitobi» asariga murojaat qilganda quyidagi maʼlumotlaiga ega boʻlamiz: yaʼni birinchi arab qoʻshiqchisi Musadjik Oʻrta Osiyoda boʻlib, turli kuylarni tanlab oladi va ular asosida qoʻshiqqlar ijrosi tizimini yaratdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Samieva M. BUKHARA PERFORMANCE METHOD A FACTOR FOR DEVELOPING THE MORAL QUALITIES OF ADOLESCENT STUDENTS // " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2022. – C. 191-194.
- 2.Samiyeva M. A., Ramazonov A. V. O 'ZBEK MUMTOZ MUSIQASI-O'QUVCHILAR QIZIQISHINI SHAKLLANTIRISH OMILI //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIIY JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 12. – C. 31-36.
3. Azimovna S. M. et al. THE BUKHARA PERFORMANCE STYLE IS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF MORAL QUALITIES OF TEENAGERS //Zeta Repository. – 2023. – T. 4. – №. 04. – C. 1067-1071.
4. Мустафоев Б. И., Самиева М. А. БУХАРСКИЕ ДРЕВНИЕ МУЗЫКАЛЬНЫЕ ГРУППЫ-СРЕДСТВО ОБРАЗОВАНИЯ //European Science. – 2021. – №. 2. – C. 26-28.
5. Ortiqov, E. . (2023). Musiqqa Madaniyati Taʼlimida Musiqiy Savodxonlik Faoliyatini Tutgan OʻRni. *International Conference on Multidimensional Research and Innovative Technological Analyses*, 106–112. Retrieved from <https://conferenceseries.info/index.php/ICMRITA/article/view/835>

6. Артыкова, Э. ., & Рузиева, З. (2022). ВЕЛИКОЕ БЛАГОСЛОВЕНИЕ – ПЕСНЯ ШАШМАКОМ. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 1(2), 22–24. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/cajei/article/view/6459>
7. E Ortikov. Historical Analysis of National Musical Heritage and Moral-Aesthetic Education in Music and Art Schools of Uzbekistan . 2023/8/20 Academic Journal Publisher <http://dspace.umsida.ac.id/handle/123456789/5948>
8. Mustafoyev B. TA'LIM ISLOHOTLARI MAZMUNIDA YOSH AVLOD MUSIQA MADANIYATI TARBIYASI //TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 60-66.
9. Mustafaev B. FROM THE HISTORY OF MUSIC EDUCATION AND PEDAGOGICAL SYSTEM ACTIVITY IN UZBEKISTAN IN THE 1950s-1970s //Academia Science Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 04. – С. 1007-1012
10. Мустафаев Б. “БУХОРЧА” ВА “МАВРИГИ” МУСИҚИЙ ТУРКУМЛАРИ ТАДҚИҚОТЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ, МАЪНАВИЙ–МАЪРИФИЙ АҲАМИЯТИ //ЦЕНТРАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 23. – №. 23.
11. Behruz Boltayev Hamidovich INTERPRETATION OF THE METHODS OF BUKHARA SHASHMAKOM AND THE FUNDAMENTALS OF MAKOM. *Academia Science Repository*, 4(04), 1063–1066. Retrieved from <http://academiascience.com/index.php/repo/article/view/90>
12. Behruz Boltayev Hamidovich. (2023). AL-FARABI AND IBN SINA'S CLASSIFICATION OF THE FOUNDATIONS OF THE THEORY OF "IYKUT" METHODS IN ORIENTAL MUSIC EDUCATION. *Academia Science Repository*, 4(04), 102–104. Retrieved from <http://academiascience.com/index.php/repo/article/view/414>
10. БОЛТАЕВ Б. Х. ПРОБЛЕМЫ НАУКИ //ПРОБЛЕМЫ НАУКИ Учредители: Олимп. – №. 4. – С. 98-100.
13. Boltayev B. H. The content and methodology of the process of establishing the voice of students in singing //МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 179-188.
14. Boltayev B. H. Buxoroshashmaqomidoyrausullari ijro laritalqini //TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 67-74.
15. Boltayev B. H. O 'ZBEK MILLIY QO 'SHIQCHILIGINING QADR TOPISH XUSUSIYATLARI //Journal of Universal Science Research. – 2023. – Т. 1. – №. 12. – С. 312-318.
16. Kholmuradovna R. U., Obidovna R. M. Social norms, sanctions and personality //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 21-2 (99). – С. 115-118.
17. Рамазонова У. Х., Сайфуллаева О. М. Развитие чувства ритма у детей //Проблемы науки. – 2021. – №. 1 (60). – С. 49-51.
18. Ramazonova U. X., Esanova M. J. An'anaviy xonandalik rivojida maqomlarning o'rni //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 496-501..
19. Ramazonova O. K., qizi Mustaqimova G. G. Formation and Development of National Musical Traditions //european journal of innovation in nonformal education. – 2022. – Т. file:///C:/Users/user/Downloads/Telegram Desktop/Бехруз Болтаев (2).rtf2. – №. 1. – С. 336-339

20. Рамазонова У. Х., Эсанова М. Ж. Подготовка молодых певцов к ансамблевому выступлению //Наука, техника и образование. – 2021. – №. 2-1 (77). – С. 88-91.
21. Kholmurodovna U. R. Formation of publicistic performing skills in singing. – 2021. О
722. Ramazonova U. H., Muhamadova M. The spiritual impact of traditional sound exercises on the minds of students. – 2022.
23. Ramazonova O. K., Shukurov M. Historical development of status. – 2022.
24. ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАУКЕ ОБ ОСНОВАХ ТЕХНИКИ ПЕНИЯ. Угиллой Холмуродовна Рамазанова, Мафтуна Бахадировна Давронова. 2023/12/15 International conference on multidisciplinary science Том1Номер 6 Страницы 94-96
25. ВНЕДРЕНИЕ И ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОЗНАНИИ СТУДЕНТОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ. Угиллой Холмуродовна Рамазанова, Малика Курбановна Нематова 2023/12/15 International conference on multidisciplinary science Том 1 Номер 6 Страницы 97-99
26. ПРЕПОДАВАНИЕ ОТВЕТВЛЕНИЙ ШАШМАКОМА НА УРОКАХ ТРАДИЦИОННОГО ПЕНИЯ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА. Угиллой Холмуродовна Рамазанова, Махлиё Джамиловна Эсанова 2023/12/15 International conference on multidisciplinary science Том1 Номер 6 Страницы 100-103
27. Ramazonova U. H., Muhamadova M. The spiritual impact of traditional sound exercises on the minds of students. – 2022.
28. Ramazonova O. K., Shukurov M. Historical development of status. – 2022.
29. Features of Sound Recording in the Uzbek Singing Art
U H Ramazonova. Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN 2795 (546X), 58